

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

ĐOÀN THỊ HƯƠNG

RÈN LUYỆN CHO HỌC SINH
KỸ NĂNG HỆ THỐNG HÓA KIẾN THỨC TRONG DẠY
HỌC PHẦN SINH HỌC TẾ BÀO (SINH HỌC 10)

LUẬN VĂN THẠC SĨ KHOA HỌC GIÁO DỤC

Thái Nguyên - 2015

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

ĐOÀN THỊ HƯƠNG

**RÈN LUYỆN CHO HỌC SINH
KỸ NĂNG HỆ THỐNG HÓA KIẾN THỨC TRONG DẠY
HỌC PHẦN SINH HỌC TẾ BÀO (SINH HỌC 10)**

LUẬN VĂN THẠC SĨ KHOA HỌC GIÁO DỤC

Chuyên ngành: Lý luận và phương pháp dạy học môn Sinh học

Mã số: 60.14.01.11

Người hướng dẫn khoa học: PGS.TS Nguyễn Phúc Chính

Thái Nguyên - 2015

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu của riêng tôi.

Các số liệu, kết quả nêu trong luận văn là trung thực và chưa từng được ai công bố trong bất kỳ công trình nào khác.

Thái Nguyên, ngày 22 tháng 6 năm 2015

Xác nhận của cán bộ
hướng dẫn khoa học

Tác giả

PGS.TS Nguyễn Phúc Chính

Đoàn Thị Hương

XÁC NHẬN CỦA KHOA SINH-KTNN

LỜI CẢM ƠN

Với lòng biết ơn chân thành và sâu sắc nhất, em xin trân trọng cảm ơn thầy giáo PGS.TS Nguyễn Phúc Chính, người đã trực tiếp chỉ bảo, hướng dẫn và giúp đỡ em trong suốt quá trình nghiên cứu, hoàn thành luận văn này.

Em xin chân thành cảm ơn tập thể Thầy, Cô giảng viên trong khoa Sinh - KTNN và khoa Sau đại học Trường ĐHSP Thái Nguyên đã tạo điều kiện thuận lợi trong thời gian học tập khóa học và nghiên cứu hoàn thành luận văn.

Xin chân thành cảm ơn BGH và GV các trường THPT của Thành phố Móng Cái đã tạo điều kiện thuận lợi cho tôi trong quá trình thực nghiệm đề tài.

Tôi xin bày tỏ lòng biết ơn gia đình, bạn bè, đồng nghiệp đã động viên giúp tôi hoàn thành luận văn này.

Thái Nguyên, ngày 22 tháng 6 năm 2015

Tác giả

Đoàn Thị Hương

MỤC LỤC

Trang

Trang phụ bìa.....	
Lời cam đoan.....	i
Lời cảm ơn	ii
Danh mục chữ viết tắt trong luận văn	v
Danh mục bảng.....	vi
Danh mục hình	vii
MỞ ĐẦU	1
Chương 1: CƠ SỞ LÝ LUẬN VÀ THỰC TIỄN CỦA ĐỀ TÀI.....	10
1.1. Cơ sở lý luận.....	10
1.2. Cơ sở thực tiễn.....	20
Chương 2: CÁC BIỆN PHÁP RÈN LUYỆN KỸ NĂNG HTHKT	24
2.1. Cấu trúc nội dung chương trình Sinh học THPT	24
2.2. Các nguyên tắc chỉ đạo việc rèn luyện kỹ năng HTHKT cho HS	27
2.3. Quy trình hệ thống hóa kiến thức	32
2.4. Quy trình rèn luyện kỹ năng hệ thống hóa kiến thức	38
2.5. Các biện pháp rèn luyện kỹ năng khi hệ thống hóa kiến thức.....	42
2.6. Rèn luyện kỹ năng HTH ở các khâu của quá trình dạy học	50
2.7. Giáo án minh họa.....	54
Chương 3: THỰC NGHIỆM SƯ PHẠM	58
3.1. Mục đích và nhiệm vụ của thực nghiệm sư phạm.....	58
3.2. Nội dung và phương pháp thực nghiệm	58
3.3. Phương pháp phân tích kết quả thực nghiệm.....	60
3.4. Kết quả thực nghiệm.....	61
KẾT LUẬN VÀ ĐỀ NGHỊ.....	72
TÀI LIỆU THAM KHẢO	74
PHỤ LỤC	

DANH MỤC CÁC KÍ HIỆU, CÁC CHỮ VIẾT TẮT

STT	Kí hiệu	Chữ viết tắt
1	ĐC	Đối chứng
2	HS	Học sinh
3	HTH	Hệ thống hóa
4	HTHKT	Hệ thống hóa kiến thức
5	GV	Giáo viên
6	Nxb	Nhà xuất bản
7	SGK	Sách giáo khoa
8	THPT	Trung học phổ thông
9	TN	Thực nghiệm

DANH MỤC BẢNG

Trang

Bảng 1.1: Kết quả điều tra việc sử dụng một số phương pháp trong dạy học Sinh học.....	20
Bảng 3.1. Bảng thống kê điểm các bài kiểm tra thực nghiệm.....	61
Bảng 3.2: Bảng tần suất (f%): Số HS đạt điểm x_i trong thực nghiệm	61
Bảng 3.3. Tần suất (f%) hội tụ tiến điểm các bài kiểm tra.....	62
Bảng 3.4. Kiểm định \bar{X} điểm kiểm tra	64
Bảng 3.5. Phân tích phương sai điểm kiểm tra	65
Bảng 3.6: Bảng tần số điểm bài kiểm tra sau thực nghiệm	65
Bảng 3.7: Bảng tần suất (f%): Số HS đạt điểm x_i sau thực nghiệm	66
Bảng 3.9. Kiểm định \bar{X} điểm kiểm tra sau thực nghiệm.....	68
Bảng 3.10. Phân tích phương sai sau thực nghiệm.....	69

DANH MỤC HÌNH

Trang

Bảng 1.2: Nhận thức của giáo viên về vai trò của hệ thống hóa kiến thức.....	21
Bảng 1.3: Kết quả điều tra việc giáo viên cho học sinh sử dụng SGK.....	21
Bảng 1.4: Kết quả điều tra về hệ thống hóa kiến thức của học sinh trong phần Sinh học tế bào.	22
Hình 2.1: Sơ đồ cấu trúc và chức năng của màng sinh chất.....	29
Hình 2.2: Sơ đồ nguyên phân và giảm phân.....	30
Hình 2.3: Quá trình hệ thống hóa nội dung kiến thức.....	32
Hình 2.4 : Sơ đồ tóm tắt quá trình hô hấp tế bào	33
Hình 2.5: Quy trình rèn luyện kỹ năng hệ thống hóa kiến thức	39
Hình 2.6: Sơ đồ về các hình thức phân chia tế bào.....	41
Hình 3.1: Biểu đồ tần suất (f_i %) - Số HS đạt điểm x_i trong thực nghiệm.....	62
Hình 3.2. Đồ thị biểu diễn tần suất hội tụ tiên trong thực nghiệm	63
Hình 3.3: Biểu đồ tần suất (f_i %): Số HS đạt điểm x_i sau thực nghiệm.....	66
Hình 3.4: Đồ thị biểu diễn tần suất hội tụ tiên sau thực nghiệm	67

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

1.1. Xuất phát từ chủ trương đổi mới phương pháp dạy học ở trường THPT

Ngày nay, sự xuất hiện nền kinh tế toàn cầu và nền kinh tế tri thức đã đưa xã hội loài người sang tới những kỉ nguyên mới, sự thách thức trước nguy cơ tụt hậu trên chặng đường đua tranh trí tuệ tiến vào thế kỷ XXI đã và đang đòi hỏi sự đổi mới của giáo dục, trong đó có sự đổi mới cơ bản về phương pháp dạy và học.

Nghị quyết đại hội Đảng lần thứ XI đưa ra chiến lược phát triển kinh tế - xã hội giai đoạn 2011-2020 và đề ra chiến lược phát triển giáo dục và đào tạo “Phát triển giáo dục là quốc sách hàng đầu. Đổi mới căn bản, toàn diện nền giáo dục Việt Nam theo hướng chuẩn hóa, hiện đại hóa, xã hội hóa, dân chủ hóa và hội nhập quốc tế” và “Tiếp tục đổi mới phương pháp dạy và học theo hướng hiện đại; phát huy tính tích cực, chủ động, sáng tạo và vận dụng kiến thức kỹ năng của người học; khắc phục lối truyền thụ áp đặt một chiều, ghi nhớ máy móc. Tập trung dạy cách nghĩ, khuyến khích tự học, tạo cơ sở để người học tự cập nhật và đổi mới tri thức”[10].

Đổi mới phương pháp dạy học là nhiệm vụ quan trọng, nhằm nâng cao chất lượng giáo dục, tạo ra những con người mới đáp ứng được yêu cầu phát triển kinh tế - xã hội. Điều 28.2 của Luật Giáo dục có nêu: “ Phương pháp giáo dục phổ thông phải phát huy tính tích cực, tự giác, chủ động, sáng tạo của HS, phù hợp với đặc điểm của từng lớp học, môn học, bồi dưỡng phương pháp tự học, rèn luyện kỹ năng vận dụng kiến thức vào thực tiễn, tác động đến tình cảm, đem lại niềm vui, hứng thú học tập cho HS”[21].

Hiện nay đổi mới PPDH được triển khai theo hướng phát triển năng lực, đòi hỏi phải tổ chức hoạt động học tích cực, tự lực và sáng tạo cho người học,

các hoạt động ấy được tổ chức ở trong lớp, ngoài lớp, trong trường, ngoài trường, ở nhà và cộng đồng, đặc biệt quan tâm đến hoạt động thực hành và ứng dụng kiến thức vào giải quyết những vấn đề thực tiễn. Như vậy việc dạy học hiện nay không chỉ giới hạn ở việc dạy kiến thức mà phải đẩy mạnh sang dạy phương pháp học. HS có phương pháp học, phương pháp tư duy thì khi bước vào cuộc sống sau giai đoạn học tập tại trường, các em sẽ có được bản lĩnh để có thể bước vào hoạt động học liên tục và học suốt đời.

1.2. Xuất phát từ hiệu quả của việc hệ thống hóa kiến thức trong dạy học

Phương pháp dạy học là các con đường, là cách thức vận động của nội dung dạy học phù hợp với quy luật phát triển tâm lý, sinh lý và trình độ nhận thức của người học, là các biện pháp tổ chức hợp tác giữa thầy và trò nhằm giúp cho trò chiếm lĩnh được nội dung dạy học.

Trong quá trình dạy - học, rèn cho HS kỹ năng HTH nội dung kiến thức có một vị trí quan trọng. Nó là tiền đề cho sự sáng tạo và phát triển tư duy. Từ một nội dung học tập, người học có thể biểu đạt dưới nhiều hình thức ngôn ngữ khác nhau thể hiện trình độ tư duy khái quát, làm nền tảng cho việc hình thành một nhân cách toàn diện: có văn hoá đọc, văn hoá ngôn ngữ, văn hoá diễn đạt ý tưởng phong phú. Như vậy HTH là một năng lực tự học, rèn luyện kỹ năng HTH nội dung kiến thức là một trong những biện pháp nhằm phát triển năng lực hoạt động nhận thức của HS. Tổ chức hoạt động học tập tự lực thực chất là trí tuệ thông tin từ các nguồn tài liệu khác nhau. HTH là kỹ năng có giá trị đa năng về trí dục, phát triển năng lực tư duy và thái độ cho người học.

1.3. Xuất phát từ đặc điểm môn học

Sinh học là môn khoa học tự nhiên nghiên cứu về sự sống. Đối tượng của Sinh học là thế giới sống. Nhiệm vụ của Sinh học là tìm hiểu cấu trúc, cơ chế, bản chất của các hoạt động, quá trình, quan hệ trong thế giới sống với môi trường, phát hiện những quy luật của sinh giới, làm cơ sở cho loài người nhận thức đúng và điều khiển sự phát triển của sinh vật.